

Rakstnieks un laikmets: Gunārs Priēde

Madara Eversone, LU LFMI pētniece

Konference "Literatūras zināšanas
mūsdienīgam bibliotekāram"

2023. gada 19. septembrī

Gunārs Priede (1928–2000)

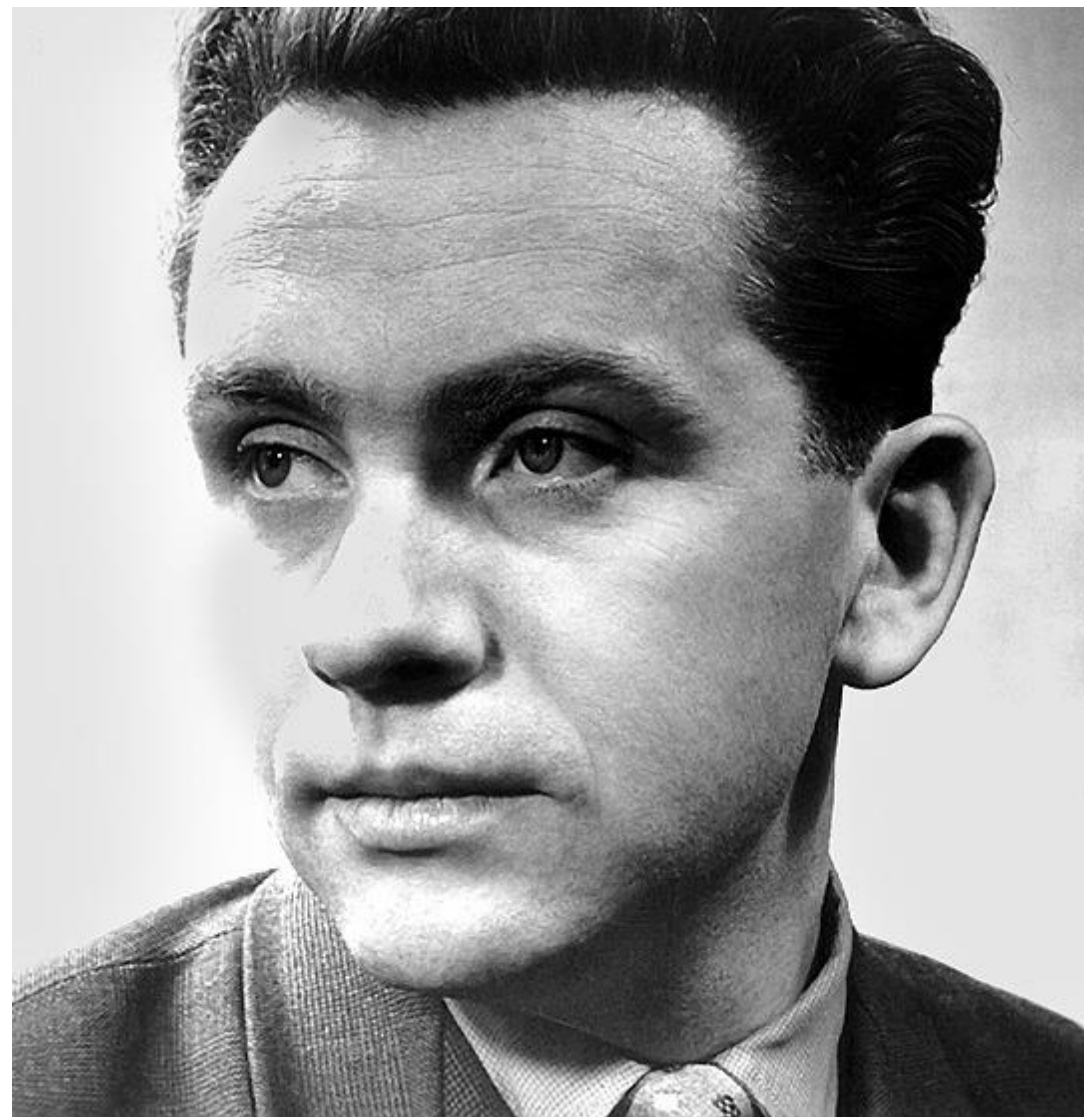

- 45 lugu autors.
- **1955:** pirmā publicētā luga "Jaunākā brāļa vasara" žurnāla "Karogs" 2. numurā.
- **Kopš 1955:** iestudējumi Latvijas teātros.
- Publicējis rakstus par literatūru, arhitektūru, mākslu, Latvijas kultūras vēsturi.

Gunārs Priede (1928–2000)

- **1953:** absolvējis Latvijas Valsts universitātes Inženierceltniecības fakultātes Arhitektūras nodaļu.
- **1955–1960:** arhitektūras pasniedzējs Latvijas republikāniskais neklātienes lauksaimniecības tehnikumā, Rīgas lauksaimniecības tehnikumā, Rīgas Celtniecības tehnikumā.
- **1956:** Latvijas Padomju rakstnieku savienības biedrs.
- **1958–1960:** Latvijas Padomju rakstnieku savienības dramaturģijas konsultants.
- **1960:** Padomju Savienības Komunistiskās partijas biedrs
- **1960–1964:** Rīgas kinostudijas Scenāriju nodaļas vadītājs; redaktors.
- **1964–1965:** LPSR Kultūras ministrijas mākslas ekspertu un repertuāru redakcijas kolēģijas loceklis.
- **1965–1968:** LPSR Kinematogrāfistu savienības valdes pirmais sekretārs.
- **1972–1974:** Latvijas Padomju rakstnieku savienības valdes sekretārs.
- **1974–1984:** Latvijas Padomju rakstnieku savienības valdes pirmais sekretārs.
- **1975:** Augstākās Padomes deputāts.
- **1975–1989:** Ļeņina un PSRS Valsts prēmiju komitejas loceklis.
- **1976:** LKP CK kandidāts.
- **1989–2000:** Latvijas Brāļu kapu komitejas priekšsēdētājs.

"Gunārs Priede ir pazīstamākais un populārākais padomju laika latviešu dramaturgs, kura darbi pēc desmit pēckara gadu apjukuma 50. gadu vidū turpina profesionālās dramaturģiskās literatūras attīstību un vienlaikus aizsāk jaunu posmu latviešu literatūrā, jo atspoguļo padomju dzīves realitāti ar visu tās deformēto ideoloģiju. Protams, atbilstoši sava laika iespējām, bet labākajos darbos balansējot uz naža asmens starp ideoloģijai pieņemamo un nepieļaujamo – gan konflikta uzstādījuma, gan varoņu pasaules redzējuma ziņā." (Ieva Struka, 2013)

"Pirmkārt, lai esošajai un jaunajai teātra paaudzei apliecinātu, ka Gunāra Priedes atstātais mantojums nav aizmirstams ideoloģiski saindētā laikmeta dēļ, kurā viņš dzīvoja un rakstīja. Un, otrkārt, lugas varoņu redzējuma dēļ – tajā jauna cilvēka iekšējie un ārējie konflikti ir mūžīgi un nodarbinājuši cilvēkus visos laikos."

(Inese Mičule, 2020)

Valmieras teātra izrādes "Jaunākā brāļa vasara" (2020, rež. I. Mičule) publicitātes foto.

Lugu pirmiestudējumi teātrī

1955: "Jaunākā brāļa vasara" Dailes teātrī

1956: "Lai arī rudens" Dailes teātrī

1958: "Normunda meitene" Dailes teātrī

1959: "Pozitīvais tēls" Dailes teātrī

1960: "Vikas pirmā balle" Dailes teātrī

1961: "Trojas zirgs" Jaunatnes teātrī

1962: "Nāk dēli mājās" Dailes teātrī

1963: "Miks un Dzilna" Nacionālajā teātrī

1964: "Pa valzivju ceļu" Dailes teātrī

1964: "Lasija Bebre" Jaunatnes teātrī

1965: "Tava labā slava" Nacionālajā teātrī

1966: "Trīspadsmitā" ("Nāc uz manām trepēm spēlēties") Jaunatnes teātrī

1970: "Interlellis 67" Leļļu teātrī

1971: "Otilija un viņas bērnu bērni" Liepājas teātrī

1972: "Ugunskurs lejā pie stacijas" Jaunatnes teātrī

1973: "Aivaru gaidot" Jaunatnes teātrī

1973: "Zilā" Pērnavas teātrī Igaunijā

1974: "Es jūs piespiedīšu mīlēt Raini" Jaunatnes teātrī

1974: "Udmurtijas vijolīte" Valmieras teātrī

1975: "Tētis un māmiņa jeb Niklāva Rimšas noslēpums" Latvijas televīzijā.

1976: "Vējlukturis abažūrā" Jaunatnes teātrī

1978: "Žagatas dziesma" Valmieras teātrī.

1980: "Vai mēs viņu pazīsim?" Dailes teātrī

1980: "Mācību trauksme" Dailes teātrī

1983: "Filiāle" Nacionālajā teātrī

1983: "Saniknotā slieka" Jaunatnes teātrī

1985: "Centrifūga" Jaunatnes teātrī

1986: "Sniegotie kalni" Jaunatnes teātrī

1988: "Smaržo sēnes" Jaunatnes teātrī

1992: "Jāņi slimnīcā" ("Jāņu nakti negulēju") Valmieras teātrī

1992: "Nakts pirms mājām" Austrālijas Latviešu teātrī Melburnā

1992: "Ceturtdienas ciemiņi" aktieru grupas iestudējumā Rīgā, Kongresu namā

1993: "Pārventas hetēra" Jaunajā Rīgas teātrī

1994: "Auseklītis virs Betlēmes" Jaunajā Rīgas teātrī

1995: "Zemgales bajāriene Rīgā" Lielvārdes Tautas teātrī

1997: "Pie mums, martā" Dailes teātrī

1997: "Burbuļi" Dailes teātrī

1997: "Tāltālā zemē" Dailes teātrī

2000: "Vīkšējs un hercogiene" Brisbenas Latviešu biedrības literārajā kopā Austrālijā

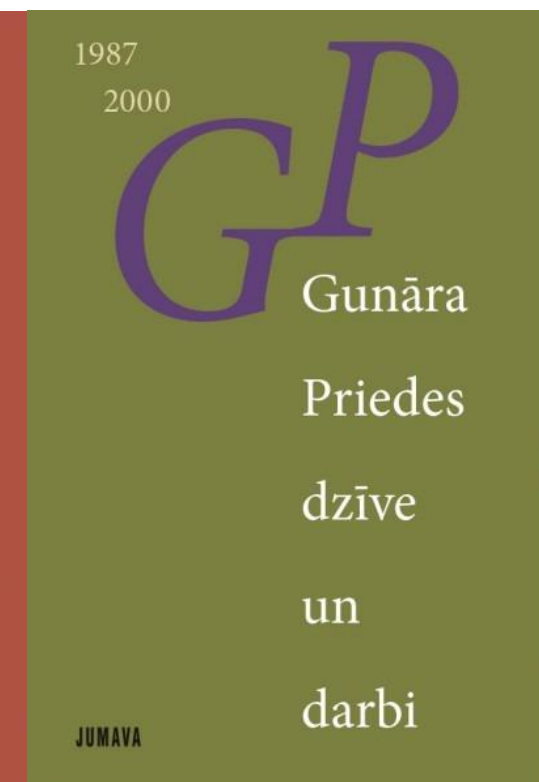
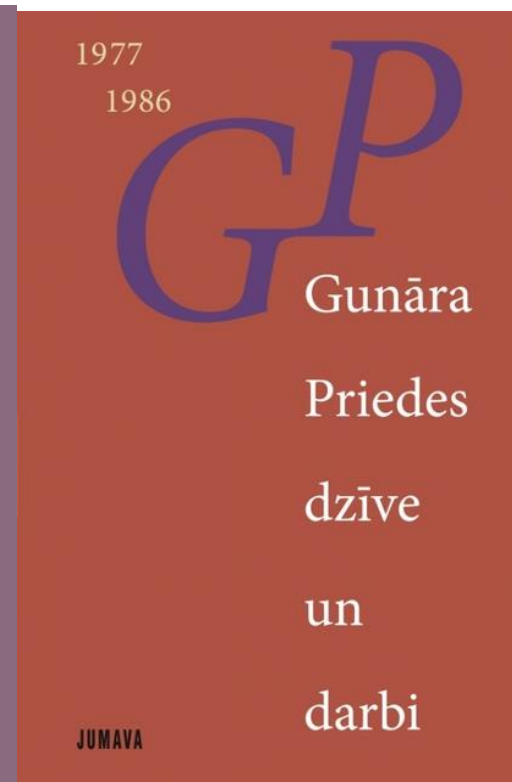
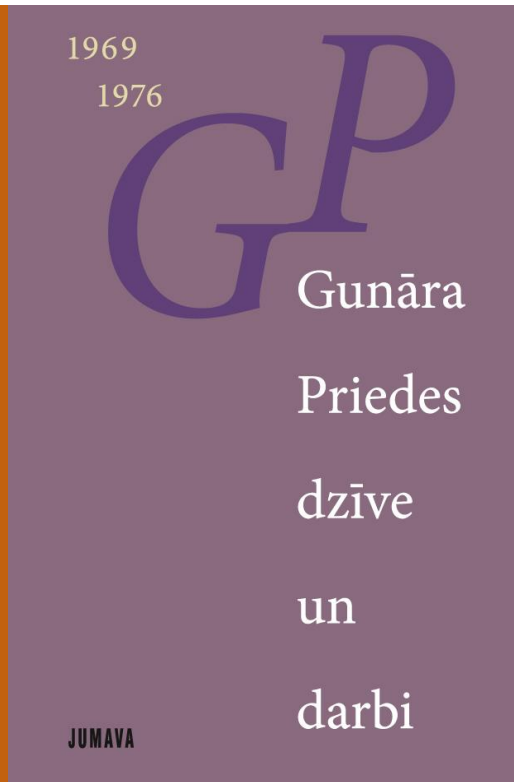
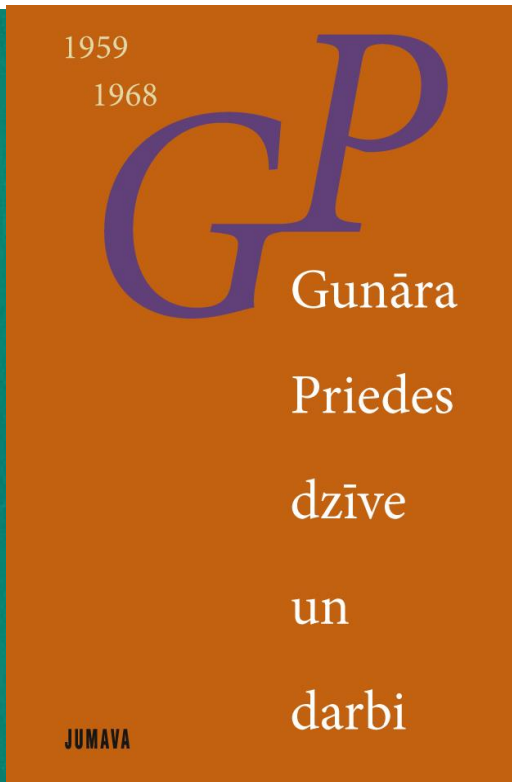
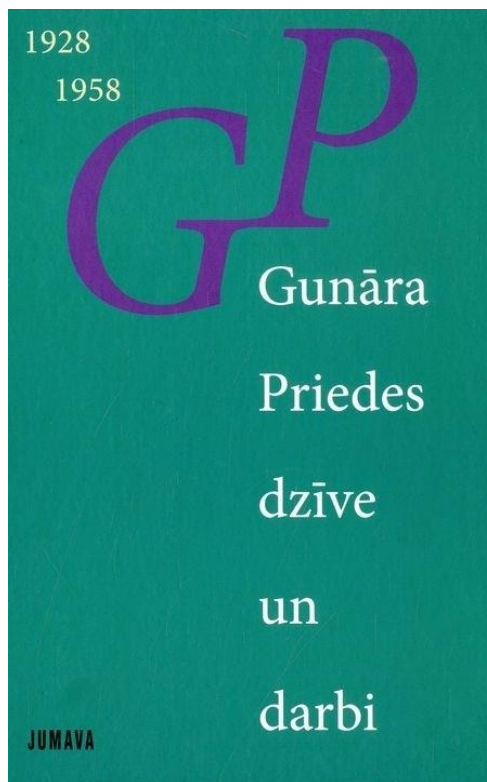
Valmieras teātra izrādes "Smaržo sēnes" (2015, rež. M. Eihe) publicitātes foto.

"Es biju izdarījis to, ko dzejnieks vienā darbā nevar – dokumentāli fiksējis visu, ko mēs toreiz domājām par gaisotni Latvijā, par Pelši, par jauno paaudzi."
(Gunārs Priede, 1988)

lestudējumi Latvijas teātros 21. gadsimtā

- **2001:** "Jaunākā brāļa vasara" (Jaunajā Rīgas teātrī, režisors Lauris Gundars).
- **2005:** "Zilā" (Liepājas teātrī, režisors Mārtiņš Eihe).
- **2009:** "Citi balti krekli" (pēc G. P. lugas "Trīspadsmitā" motīviem Liepājas teātrī, režisors Mārtiņš Eihe).
- **2015:** "Smaržo sēnes" (Valmieras teātrī, režisors Mārtiņš Eihe).
- **2017:** "Saniknotā slieka" (Jaunajā Rīgas teātrī, režisors Ģirts Ēcis).
- **2017:** "Zilā" (Latvijas Nacionālajā teātrī, režisors Toms Treinis).
- **2020:** "Jaunākā brāļa vasara" (Valmieras teātrī, režisore Inese Mičule).
- **2022:** "Īpaša suga" (pēc G. P. lugas "Zilā" motīviem, režisors Ivars Lūsis).

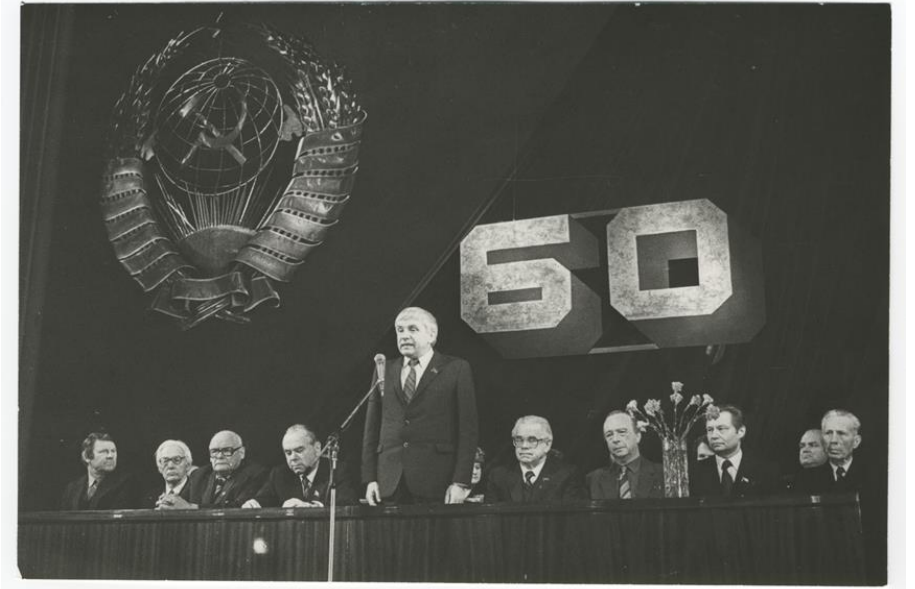
(Raksti 5 sējumos. Sast. Ieva Struka, 2013–2017, Jumava)

- "Vakar gāja tikpat raibi, no tehnikuma metos uz RS, kur apsprieda Putniņu... [..] Šī iluzorā, neinteresantā sabiedrība. Šīs tukšās runas. Kas viņi galu galā ir, daudzi tur, pret maniem audzēkņiem – pat raupjajam Buližņikam ir vairāk īpatu domu un mazāk nepamatotu pretenziju!" (08.02.1972.)
- "Negribu! RS sekretārs... Kas ir, šodien, RS?" (21.02.1972.)
- "Kas izlemts, kas nodomāts, uz kuru pusi pavērsies? Ne jausmas. Vai atkal pierādīs, ka man jāiet bojā, lai dzīvot t. s. RS? [..] Ko es tur varēju teikt? Vai tad es nesaprotu, uz kāda baigā sēkļa mēs esam uzsēdušies?" (21.02.1972.)
- "RS sekretārs... "No dzīvas darbošanās ar darba cilvēkiem no visas Latvijas es pāriešu – uz kurieni?" [..] RS? Tukši, pelēki salmi." (02.03.1972.)
- "Bet par RS ne domāt negribas. Šodien atkal asi apjaudu, cik viss man tur vienaldzīgs un nepatīkams. Ko darīt? Kā sev iestāstīt, ka – vajag?" (31.07.1972.)
- "Cik ilgi es varēšu? Virpulī, kam nav centra. Ekscentriskā virpulī." (16.08.1972.)

*Rakstnieku Savienībai – 40. Gunārs Priede uzstājas ar runu, 1980.gads.
Foto: Gunārs Janaitis. RMM 323061*

- "RS... Ko tur lai saka. Žurnāls "Daugava" ir pagalam jau pirms pirmā numura iznākšanas, un kā tas varēja notikt, un kā to pieļāva? Un es vēl joprojām nezinu, kas būtu darāms man. Es nezinu. Demisionēt?" (04.01.1977.)
- "Vajadzētu priecāties [..], ka eju kā pulkstens, reprezentēju RS – ak dievs, cik daudz laika tiek veltīgi nosists [..]" (25.11.1978.)
- "Mums ir labs kolektīvs RS, savā ziņā lielisks, tikai es neesmu tas, kam šis kolektīvs būtu jāvada. Vairs neesmu. Un tas jāapzinās, un vispirms man pašam, un es, paldies Dievam, apzinos [..]" (06.11.1981.)
- "Kā noskaņoties darbam, ja nav ticības, ka tas kādam vajadzīgs? Kur nu, – ja skaidri zināms, ka tas nav vajadzīgs nevienam, izņemot protokolu?" (09.03.1984.)

*Rakstnieku savienības plēnums Uzstājas Gunārs Priede.
Akadēmiskais Drāmas teātris, 1982. gada 9. decembris.
Foto: Gunārs Janaitis. RMM 656765*

- "Spriedze liela: "Jāiet uz muzeju jauna ekspozīcija par Kr. Baronu un tautasdziesmām, man jāatklāj. Ja es tagad ieskatos kalendārītī, tad laiks kopš atgriešanās no ārzemēm ir bijusi viena vienīga liela, nepārtraukta sēde. Tikšanās ar Vosu (19.02.), tikšanās ar Pelši un, mašīnā iekšā uz Visvalža ielu, izteikšanās fakultātes partijas sapulcē (21.02.), RS partijas sapulce (22.02.), kinoplēnums DT (23.02.), Almas Ābeles jubileja DT (24.02.), CK Kultūras daļā par "Lit. un M." (27.02.), Komj. 60, DT (28.02.), Drāmas teātrim 60 (01.03.), un RS kopsapulce (vakar, 02.03.)." (03.03.1979.)
- "Es cauru dienu kā uzvilks, simts jautājumu, KM, Maskava, mūsu pašu problēmas, dzīvokļi etc., nepārtraukti cilvēkos. [..] es – centrā, nekas man nepaiet garām (par to pat tiek īpaši gādāts, lai – itin nekas)." (12.03.1980.)
- "Decembrī paies 10 gadi, kopš esmu aizņēmis tik daudzus kāroto krēslus... Pietiek. Veselība neatļauj turpināt mērķaķoties, ja nav apkārt draugu, ar kuriem kopā mesties iekšā ciņās, bet – labi, ko es te, nevajag, vai tad nu iešu kādam ļaunu vēlēt." (31.07.1984.)

- "Jā, ko tur lai saka? Ienāca Tautas rakstniece (Regīna Ezera) un, Tautas dzejnieka (Imanta Ziedoņa) vārdus atkārtodama, izteica izbrīnu, kāpēc es negribot iet projām no RS, kamēr vēl varot aiziet ar godu, jo cits ceļš, ar izbalsošanu vai tml., man varētu būt sāpīgs... Kā viņi rūpējas par mani, šie uzpūstie (manis paša pirmām kārtām) luftbaloni, no jebkuras realitātes atrāvušies!" (14.11.1984.)
- "Pēcinfarkta stenokardija tomēr nav īsti piemērota diagnoze darbam starp psihiski slimiem un savas lieluma mānijas pārņēmtiem." (27.11.1984.)

Gunārs Priede, Imants Ziedonis, Jānis Kalniņš, Voldemārs Melnis un Regīna Ezera pirms izbraukšanas uz Vissavienības IV rakstnieku kongresu 1967. gada 22. maijā. Gunāra Janaiša foto. RMM 94793

Latvijas Padomju rakstnieku savienības
partijas pirmorganizācijas
biroja sēdes
protokols Nr.20
1979.g.5.oktobrī

Sēdē piedalās: Ē.Strods, G.Priede, A.Vējāns, L.Brīdaka,
J.Škapars, L.Azarova, J.Peters, A.Grigulis,
A.Bels, I.Ziedonis, P.Zirnītis

Sēdi vada Ē.Strods

Protokolē P.Zirnītis

Darba kārtībā: Izbraukuma lietas.

Klausījās: Izbraukuma lietas.

1. Par G.Priedi.

N o l ē m a: Rekomendēt biedru G.Priedi braucienam uz
Austrāliju PSRS RS delegācijas sastāvā 1979.
gada novembrī.

Sēdes vadītājs

(Ē.Strods)

Protokolists

(P.Zirnītis)

октябрь 9

Драматург Г.Прияде - организационный

первого секретаря правления Союза Советских писателей Латвии
ИРИДА Гунара Рейнгольдовича

Драматург Прияде Гунар Рейнгольдович 1928 г.р.,
образование - высшее, член КПСС с 1960 года, по националь-
ности латыш, холост, проживает по адресу: г.Рига, ул.Лабо-
раторная, 14, кв.56.

Гунар Прияде - один из ведущих драматургов репуб-
лики. Он вошел в литературу в середине 50-х годов. В на-
стоящее время Г.Прияде автор более двадцати пьес и кино-
сценариев. Среди них: "Лето младшего брата", "Норвич" бал
Вики", "Лесбиян Порцинда", "Блажен Уджуртил", "И заставил
любить Рагниса" и др. Пьесы Г.Прияде проблемны, полемичны,
лирически завлечены, в центре их всегда остро социаль-
но-бытовой характеров. Драматург возмущает в них мысли о новом
человеке, его сущности и назначении. Он призывает вниматель-
но относиться к людям, учиться видеть в каждом человеке хо-
рошее, помогать тем, кто оступил, найти свое истинное
место в жизни, подчеркивает роль коллектива, общества в
формировании личности, выступает против самоуспокоенности,
потребительской, моданской психологии, легкомысленного от-
ношения к жизни. Он утверждает дружбу советских народов,
принципы социалистического интернационализма и патриотизма,
разоблачает националистические предрассудки. Пьесы Г.Прияде
переведены на русский и другие языки народов СССР, а также
на немецкий, польский, словацкий, чешский и румынский языки.

Как руководитель писательской организации репуб-
лики т.Прияде Г.Р. большое внимание уделяет активизации твор-
ческой и общественной деятельности писателей, укреплению
их сотрудничества с производственными коллективами, развитию
интернациональных связей.

./.

Gunāra Priedes ārzemju braucieni

1961: Japāna

1961, 1962, 1963: Čehoslovākija

1963: Lielbritānija

1963: Kanāda

1963: Kuba

1965: Vācijas Demokrātiskā Republika

1975: Šrilanka

1976: Angola

1977: Senegāla

1977: Polija

1978: Tadžikistāna

1979: Rumānija

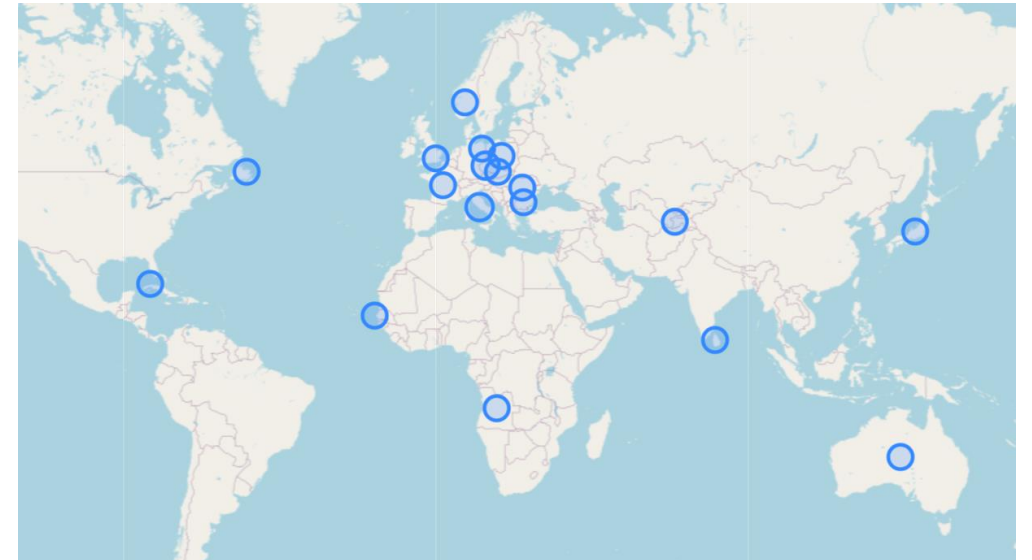
1979: Bulgārija

1979: Austrālija

1982, 1983: Itālija

1983: Francija

1985: Norvēģija

- "Par vakarvakara pieņemšanu nesākšu, raibs virpulis. Ar Barbaru, Helenu Vilsoni, Normu (Martinu), Maikla (Katigena) sievu, Lesliju Rīsu, Inu (Noelu), saimnieku un virkni dāmu un kungu runājam angļiski, ar Annu Frenkeli (austrāliete, bet vecāki krievi), Robēru, Poļakovu un kādu dīvainu Viktoru krieviski, ar Hansu Pētersonu vāciski... Viens raibs virpulis tas bija, un, cik brīvi viņi tur darbojās, vairums sēdēja zemē uz grīdas (resp., uz varselīna paklāja), ēdamo salika uz papīra šķīvjiem, kopā cilvēku 30, bet varbūt 40, daudz. [..]" (Austrālija, 22.11.1979.)
- "Pieņemšana un lenčs Austrālijas Nacionālajā universitātē: ļoti simpātiska būšana, pat visaugstākajā mērā [..] mēs tīri labā līmenī sarunājāmies [..] viss tur notika ar cieņu, ar atturīgu smalku humoru." (Austrālija, 03.12.1979.)
- "Tikšanās ar Dramaturgu asociācijas valdes locekļiem notika mājīga restorāniņa augšstāvā pie laukuma, uz kura sadedzināts Džordano Bruno. Bija septiņi cilvēki, kopā ar mums 10. Rozovs dzīvi debatēja ar Alberto Moravias sievu, Lēna tulkoja, un mums izvērtās saruna ar blakus sēdošo Renco Rosso." (Itālija, 22.03.1982.)

- "Neticami, bet tā bija: es peldēju tālu ārā okeānā virs koraļļu rifa, apm. 7–8 m dziļa, un viss bija caur maskas stiklu skaidri redzams, [...] es redzēju visu fantastiski skaisto zemūdens pasauli maigi izkliedētā, surdinētā gaismā ar vieglām ēnām zem koraļļiem un citiem veidojumiem, un mirdzoša tālu lejā aizstiepās mūsu kuģa enkura tauva." (Austrālija, 24.11.1979.)
- "Nejūtos šeit svešs! Visu dienu viens (ceļabiedri aizgāja katrs savu ceļu), es eju, braucu, iegādājos sīkus niekus, atrodu tirdziņu, kur āboli un banāni, un pārdevēji, kas nerunā angļiski, ne vāciski, draudzīgi dod man atpakaļ naudas zīmes, ja tās par lielām, un parāda, kuras būtu atbilstošākas... Viss tāds kā pazīstams, kā zināms, kā sapnī redzēts... Kad esmu noguris, apsēžos uz Bernīni kolonādes pakāpieniem vai kaut kur citur, iekšā katedrālei atkal, Enģeļu pilī..." (Itālija, 19.03.1982.)
- "Cik ilgi var tik labi klāties, es Lēnai teicu, tā taču ir dzīve, nevis kino..." (Itālija, 22.03.1982.)

"Pieci levas Strukas sastrādātie “ķieģeļi” nav ērta lasāmviela. Vērtīga gan. Un, jo tālāk no mums būs šis laiks, kas ieraudzīts talantīgas personības acīm – ar konkrētām izvēlēm, kompromisiem, izdzīvošanas stratēģiju, sevis laušanu, kritieniem un piecelšanos –, jo tādu liecinājumu vērtība pieaugs."

(Edīte Tišheizere, 2017)

Paldies par uzmanību!